

EUROOPAN PARLAMENTTI

2004

2009

Kansalaisvapauksien sekä oikeus- ja sisäasioiden valiokunta

VÄLIAIKAINEN
2005/0018(CNS)

29.6.2006

*

MIETINTÖLUONNOS

ehdotuksesta neuvoston puitepäätökseksi tuomioiden huomioon ottamisesta
Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä uudessa rikosprosessissa
(KOM(2005)0091 – C6-0235/2005 – 2005/0018(CNS))

Kansalaisvapauksien sekä oikeus- ja sisäasioiden valiokunta

Esittelijä: Panayiotis Demetriou

Lainsäädäntömenettelyistä käytettävät symbolit

- * Kuulemismenettely
yksinkertainen enemmistö
- **I Yhteistoimintamenettely (ensimmäinen käsittely)
yksinkertainen enemmistö
- **II Yhteistoimintamenettely (toinen käsittely)
*yksinkertainen enemmistö yhteisen kannan hyväksymiseksi
parlamentin jäsenten enemmistö yhteisen kannan hylkäämiseksi tai
tarkistamiseksi*
- *** Hyväksyntämenettely
*parlamentin jäsenten enemmistö lukuun ottamatta EY-sopimuksen
105, 107, 161 ja 300 artiklassa ja EU-sopimuksen 7 artiklassa
tarkoitettuja tapauksia*
- ***I Yhteispäätösmenettely (ensimmäinen käsittely)
yksinkertainen enemmistö
- ***II Yhteispäätösmenettely (toinen käsittely)
*yksinkertainen enemmistö yhteisen kannan hyväksymiseksi
parlamentin jäsenten enemmistö yhteisen kannan hylkäämiseksi tai
tarkistamiseksi*
- ***III Yhteispäätösmenettely (kolmas käsittely)
yksinkertainen enemmistö yhteisen tekstin hyväksymiseksi

(Ilmoitettu menettely perustuu komission esittämään oikeusperustaan.)

Tarkistukset säädösehdotukseen

Parlamentin tarkistukset merkitään ***lihavoidulla kursiivilla***. Pelkkää *kursivointia* käytetään kiinnittämään asiasta vastaavien yksiköiden huomio sellaisiin säädösehdotuksen osiin, jotka ehdotetaan korjattavaksi lopullisessa tekstissä (esimerkiksi selvästi virheelliset tai kyseisestä kieliversiosta pois jääneet kohdat). Korjausehdotusten hyväksymisestä päättävät asiasta vastaavat yksiköt.

SISÄLTÖ

Sivu

LUONNOS EUROOPAN PARLAMENTIN LAINSÄÄDÄNTÖPÄÄTÖSLAUSELMAKSI.5	
PERUSTELUT.....	14

LUONNOS EUROOPAN PARLAMENTIN LAINSÄÄDÄNTÖPÄÄTÖSLAUSELMAKSI

ehdotuksesta neuvoston puitepäätökseksi tuomioiden huomioon ottamisesta Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä uudessa rikosprosessissa (KOM(2005)0091 – C6-0235/2005 – 2005/0018(CNS))

(Kuulemismenettely)

Euroopan parlamentti, joka

- ottaa huomioon komission ehdotuksen (KOM(2005)0091)¹,
 - ottaa huomioon Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 34 artiklan 2 kohdan b alakohdan,
 - ottaa huomioon Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 39 artiklan 1 kohdan, jonka mukaisesti neuvosto on kuullut parlamenttia (C6-0235/2005),
 - ottaa huomioon työjärjestyksen 93 ja 51 artiklan,
 - ottaa huomioon kansalaisvapauksien sekä oikeus- ja sisäasioiden valiokunnan mietinnön (A6-0000/2006),
1. hyväksyy komission ehdotuksen sellaisena kuin se on tarkistettuna;
 2. pyytää komissiota muuttamaan ehdotustaan vastaavasti EY:n perustamissopimuksen 250 artiklan 2 kohdan mukaisesti;
 3. pyytää neuvostoa ilmoittamaan parlamentille, jos se aikoo poiketa parlamentin hyväksymästä sanamuodosta;
 4. pyytää tulla kuulluksi uudelleen, jos neuvosto aikoo tehdä huomattavia muutoksia komission ehdotukseen;
 5. kehottaa puhemiestä välittämään parlamentin kannan neuvostolle ja komissiolle.

Komission teksti

Parlamentin tarkistukset

Tarkistus 1 1 artiklan 1 kohta

1. Tässä puitepäätöksessä määritellään ne edellytykset, joiden täytyessä jäsenvaltio ottaa huomioon toisessa jäsenvaltiossa annetut tuomiot, jos *samaa* henkilöä vastaan käynnistetään *uusi* rikosprosessi eri tosiseikkojen perusteella, *ja joiden*

1. Tässä puitepäätöksessä määritellään ne edellytykset, joiden täytyessä jäsenvaltio ottaa huomioon *henkilölle* toisessa jäsenvaltiossa *eri tosiseikkojen perusteella* annetut *aiemmat* tuomiot, jos *kyseistä* henkilöä vastaan käynnistetään

¹ Ei vielä julkaistu virallisessa lehdessä.
PR\621483FI.doc
FREELANCEKÄÄNNÖS

mukaan kyseiset tuomiot kirjataan kansalliseen rikosrekisteriin.

rikosprosessi.

Perustelu

Kansallisia rikosrekistereitä koskevat määräykset olisi poistettava tästä puitepäätöksestä ja niitä tulisi käsitellä ehdotuksessa neuvoston puitepäätökseksi rikosrekisteritietojen vaihdon järjestämisestä ja sisällöstä jäsenvaltioiden välillä (Diaz de Meran mietintö) (KOM(2005)690).

Sanamuotoa muutetaan, jotta se vastaisi 3 artiklan 1 kohdan sanamuotoa.

Tarkistus 2
1 artiklan 2 kohta

2. Tämä puitepäätös ei vaikuta velvoitteeseen kunnioittaa Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 6 artiklassa taattuja perusoikeuksia ja keskeisiä oikeusperiaatteita.

2. *(Tarkistus ei vaikuta suomenkieliseen versioon.)*

Perustelu

(Tarkistus ei vaikuta suomenkieliseen versioon.)

Tarkistus 3
2 artiklan a luetelmakohta

'tuomiolla' tarkoitetaan ***rikostuomioistuimen tai sellaisen hallintoviranomaisen*** lopullista päätöstä, ***jonka päätös voidaan saattaa rikosasiassa toimivaltaisen tuomioistuimen tutkittavaksi***, henkilön toteamisesta syylliseksi rikokseen ***tai tekoon, joka on kansallisten oikeussäntöjen mukaisesti rangaistava ja hallinnollisen viranomaisen toimivaltaan kuuluva järjestysrikkomus***;

'tuomiolla' tarkoitetaan ***tuomioistuimen rikosprosessissa tekemää*** lopullista päätöstä henkilön toteamisesta syylliseksi rikokseen ***kansallisen lainsäädännön mukaisesti***;

Perustelu

Komission ehdottama määritelmä ei näytä vastaavan kaikkien jäsenvaltioiden

oikeusjärjestelmää, erityisesti kun on kyse hallinnollisen viranomaisen päätöksistä, ja voi aiheuttaa sekaannusta.

Tarkistus 4
2 artiklan b luetelmakohta

b) 'rikosrekisterillä' tarkoitetaan kansallista rekisteriä tai kansallisia rekistereitä, joihin kirjataan tiedot kansallisen oikeuden mukaisista rikostuomioista.

Poistetaan.

Perustelu

Kansallisia rikosrekistereitä koskevat määräykset olisi poistettava tästä puitepäätöksestä ja niitä tulisi käsitellä ehdotuksessa neuvoston puitepäätökseksi rikosrekisteritietojen vaihdon järjestämisestä ja sisällöstä jäsenvaltioiden välillä (Diaz de Meran mietintö) (KOM(2005)690).

Tarkistus 5
3 artiklan 1 kohta

1. Kukin jäsenvaltio liittyy toisissa jäsenvaltioissa annettuihin tuomioihin omien sääntöjensä mukaiset oikeusvaikutukset, jotka vastaavat kansallisten tuomioiden oikeusvaikutuksia, jos samaa henkilöä vastaan käynnistetään uusi rikosprosessi eri tosiseikkojen perusteella.

1. Kukin jäsenvaltio varmistaa, että sen toimivaltaiset kansalliset viranomaiset ottavat huomioon henkilölle toisissa jäsenvaltioissa eri tosiseikkojen perusteella annetut aiemmat tuomiot kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti ja liittävät niihin samat oikeusvaikutukset kuin aiempiin kansallisiin tuomioihin, jos kyseistä henkilöä vastaan käynnistetään rikosprosessi.

Perustelu

Velvoite varmistaa edellytykset, joiden täytyessä toisissa valtioissa annetut tuomiot otetaan huomioon, kohdistuu jäsenvaltioihin eikä suoraan näiden toimivaltaisiin kansallisiin viranomaisiin. Tämän puitepäätöksen saattaminen osaksi kansallisia järjestelmiä on nimenomaan jäsenvaltioiden tehtävä.

Esittelijän mielestä tulisi selvästi todeta, että jäsenvaltioiden ainoa velvoite on ottaa toisessa valtiossa annettu tuomio huomioon samalla tavalla kuin kansallinen tuomio. Siten kansallinen lainsäädäntö olisi ainoa peruste päätettäessä liitetäänkö toisissa valtioissa annettuihin aiempiin tuomioihin oikeusvaikutukset ja jos liitetään, millaiset. Toisissa valtioissa annetut

tuomiot tulisi ottaa huomioon rikosprosessien eri vaiheissa.

Tarkistus 6
3 artiklan 2 kohta

2. Artiklan 1 kohtaa sovelletaan rikosoikeudenkäyntiä edeltävässä vaiheessa, itse rikosoikeudenkäynnin aikana ja tuomion täytäntöönpanovaiheessa erityisesti rikosprosessissa sovellettavien **menettelysääntöjen** osalta, joihin kuuluvat tutkintavankeutta, rikoksen määrittelyä ja rangaistuksen tyyppiä ja tasoa sekä tuomion täytäntöönpanoa koskevat säännöt.

2. Artiklan 1 kohtaa sovelletaan rikosoikeudenkäyntiä edeltävässä vaiheessa, itse rikosoikeudenkäynnin aikana ja tuomion täytäntöönpanovaiheessa erityisesti rikosprosessissa sovellettavien **sääntöjen** osalta, joihin kuuluvat tutkintavankeutta, rikoksen määrittelyä ja rangaistuksen tyyppiä ja tasoa sekä tuomion täytäntöönpanoa koskevat säännöt.

Perustelu

Esittelijä katsoo, ettei määräystä tulisi rajoittaa koskemaan ainoastaan menettelysääntöjä.

Tarkistus 7
4 artiklan d a kohta (uusi)

d a) jos tuomion perusteena ovat tosiseikat eivät jäsenvaltion lainsäädännön mukaan ole rikoksia.

Perustelu

Kohdassa tulisi selvästi todeta, että jäsenvaltiossa käynnissä olevassa rikosprosessissa ei saa ottaa huomioon toisissa valtioissa sellaisista teoista annettuja tuomioita, jotka eivät ole rangaistavia kyseisessä jäsenvaltiossa.

Tarkistus 8
5 artiklan 1 kohta

Toisessa jäsenvaltiossa annetut tuomiot voidaan jättää ottamatta huomioon, jos tuomion perusteena ovat tosiseikat eivät jäsenvaltion lainsäädännön mukaan ole rikoksia.
Ensimmäistä alakohtaa ei sovelleta

Poistetaan.

seuraaviin rikoslajeihin:

- rikollisjärjestykseen osallistuminen
- terrorismi
- ihmiskauppa
- lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ja lapsipornografia
- huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laiton kauppa
- aseiden, ampumatarvikkeiden ja räjähteiden laiton kauppa
- lahjonta
- petos, mukaan lukien Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamisesta 26 päivänä heinäkuuta 1995 tehdyssä yleissopimuksessa tarkoitettu yhteisön taloudellisiin etuihin kohdistuva petos
- rikoksen tuottaman hyödyn rahanpesu
- rahan, mukaan lukien euron, väärentäminen
- tietoverkkorikollisuus
- ympäristörikollisuus, mukaan lukien uhanalaisten eläinlajien laiton kauppa ja uhanalaisten kasvilajien ja kasvilajikkeiden laiton kauppa
- laittomassa maahantulossa ja maassa oleskelussa avustaminen
- tahallinen henkirikos, vakava pahoinpitely ja vakavan ruumiinvamman aiheuttaminen
- ihmisen elinten ja kudosten laiton kauppa
- ihmisryöstö, vapaudenriisto ja panttivangiksi ottaminen
- rasismi ja muukalaisviha
- järjestäytynyt varkausrikollisuus ja aseellinen ryöstö
- kulttuuriomaisuuden, mukaan lukien antiikki- ja taide-esineiden, laiton kauppa
- petollinen menettely
- ryöstöntapainen kiristys ja kiristys
- tuotteiden laiton väärentäminen ja jäljentäminen
- hallinnollisten asiakirjojen väärentäminen ja kaupankäynti väärennöksillä
- maksuvälineväärennykset,
- hormonivalmisteiden ja muiden kasvua edistävien aineiden laiton kauppa
- ydin- tai radioaktiivisten aineiden laiton

kauppa

- varastettujen ajoneuvojen kauppa
- raiskaus
- murhapoltto
- kansainvälisen rikostuomioistuimen tuomiovaltaan kuuluvat rikokset
- ilma-aluksen ja aluksen kaappaus
- tuhotyö
- tieliikenne rikkomukset, mukaan lukien ajo- ja lepoaikoja sekä vaarallisia aineita koskevien säännösten rikkominen
- tavaroiden salakuljetus
- teollis- ja tekijänoikeuksien loukkaaminen
- henkilöihin kohdistuva uhkailu ja väkivallanteot, mukaan lukien väkivaltaisuudet urheilutapahtumien aikana
- vahingonteko
- varkaus
- rikokset, jotka tuomion antanut jäsenvaltio on vahvistanut ja jotka kuuluvat Euroopan yhteisön perustamissopimuksen tai Euroopan unionista tehdyn sopimuksen VI osaston nojalla hyväksytyistä välineistä johtuvien velvoitteiden täytäntöönpanon piiriin.

Perustelu

Kun otetaan huomioon 3 artiklan 1 kohtaan ehdotetut muutokset, ei tarvita harkinnanvaraisia perusteita, joiden nojalla toisessa jäsenvaltiossa annettu aiempi tuomio voidaan jättää ottamatta huomioon. 3 artiklan uuden sanamuodon mukaisesti toimivaltaiset viranomaiset päättävät kansallisen lainsäädäntönsä perusteella, otetaanko aiemmat tuomiot huomioon ja jos otetaan, missä määrin.

Tarkistus 9
6 artiklan 1 kohta

1. Kun jäsenvaltio kirjaa toisessa jäsenvaltiossa annetun tuomion rikosrekisteriinsä, kirjatun rangaistuksen on vastattava todellista tuomittua rangaistusta, ellei rangaistusta ole tosiasiallisesti muutettu sen täytäntöönpanevassa ja kirjaavassa valtiossa.

Poistetaan.

Perustelu

Kansallisia rikosrekistereitä koskevat määräykset olisi poistettava tästä puitepäätöksestä ja niitä tulisi käsitellä ehdotuksessa neuvoston puitepäätökseksi rikosrekisteritietojen vaihdon järjestämisestä ja sisällöstä jäsenvaltioiden välillä (Diaz de Meran mietintö) (KOM(2005)690).

Tarkistus 10
6 artiklan 2 kohta

2. Jos jäsenvaltion kansalaisille tai sen alueella oleskeleville henkilöille toisissa jäsenvaltioissa annetut tuomiot kirjataan kansallisen lainsäädännön nojalla kansalliseen rikosrekisteriin, kirjaamista ja mahdollisia muutoksia sekä kirjattujen tietojen poistamista koskevat säännöt eivät missään tapauksessa saa olla sellaiset, että niiden perusteella kyseistä henkilöä kohdeltaisiin epäedullisemmin verrattuna siihen, että hänet olisi tuomittu kansallisessa tuomioistuimessa.

Poistetaan.

Perustelu

Katso 6 artiklan 1 kohtaa koskevan tarkistuksen perustelu.

Tarkistus 11
6 artiklan 3 kohta

3. Jos tuomion antaneessa jäsenvaltiossa muutetaan tai poistetaan rekisteritietoja, vastaava muutos tai poisto on tehtävä myös tuomion kirjanneessa kansallisuustai asuinpaikkavaltiossa, jos sille on ilmoitettu muutoksesta tai poistosta, ellei tuomittuun henkilöön jälkimmäisen valtion lainsäädännön nojalla muuten sovellettaisi edullisempia säännöksiä.

Poistetaan.

Perustelu

Katso 6 artiklan 1 kohtaa koskevan tarkistuksen perustelu.

Tarkistus 12
7 artikla

1. Tämä puitepäättös korvaa rikosoikeudellisten tuomioiden kansainvälisestä pätevyyydestä 28 päivänä toukokuuta 1970 tehdyn Haagin yleissopimuksen 56 artiklan määräykset, kun kyse on jäsenvaltioiden välisistä suhteista, sanotun kuitenkin rajoittamatta määräysten soveltamista jäsenvaltioiden ja kolmansien valtioiden välisiin suhteisiin.

Tätä puitepäättöstä sovelletaan jäsenvaltioiden välillä ilman, että tämä kuitenkaan vaikuttaisi rikosoikeudellisten tuomioiden kansainvälisestä pätevyyydestä 28 päivänä toukokuuta 1970 tehdyn Haagin yleissopimuksen 56 artiklaan, kun on kyse jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden välisistä suhteista.

Perustelu

On kyseenalaista, voidaanko kansainvälisen yleissopimuksen määräyksiä korvata puitesopimuksen artiklalla. Esittelijä ehdottaa tämän vuoksi, että jäsenvaltiot soveltavat tätä puitesopimusta ilman, että se vaikuttaisi kyseisen kansainvälisen yleissopimuksen määräyksiin.

Tarkistus 13
8 artiklan 1 kohta

1. Jäsenvaltioiden on toteutettava tämän puitepäättöksen noudattamiseksi tarvittavat toimenpiteet 31 päivään joulukuuta 2006 mennessä.

1. Jäsenvaltioiden on toteutettava tämän puitepäättöksen noudattamiseksi tarvittavat toimenpiteet vuoden kuluessa päätöksen hyväksymisestä.

Perustelu

Alun perin suositellut määräajat eivät ole enää realistisia.

Tarkistus 14
8 artiklan 3 kohta

3. Neuvoston pääsihteeristön toimittamien tietojen perusteella komissio toimittaa **viimeistään 31 päivänä joulukuuta 2007** Euroopan parlamentille ja neuvostolle kertomuksen tämän puitepäätöksen soveltamisesta ja esittää tarvittaessa säädösehdotuksia.

3. Neuvoston pääsihteeristön toimittamien tietojen perusteella komissio toimittaa **viimeistään kahden vuoden kuluttua tämän puitepäätöksen hyväksymisestä** Euroopan parlamentille ja neuvostolle kertomuksen tämän puitepäätöksen soveltamisesta ja esittää tarvittaessa säädösehdotuksia.

Perustelu

Tarkistuksella muutetaan kohtaa, jotta se olisi johdonmukainen 7 artiklan 1 kohtaan tehdyn tarkistuksen kanssa.

PERUSTELUT

Puitesopimuksen tavoitteena on luoda perusta toisessa jäsenvaltiossa annetun tuomion huomioon ottamiselle, kun samaa henkilöä vastaan käynnistetään rikosprosessi eri tosiseikkojen perusteella toisessa jäsenvaltiossa. Ehdotus on tehty Tampereen Eurooppa-neuvoston vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alan päätelmien tukemiseksi.

Tampereen Eurooppa-neuvoston päätelmissä esitetään, että vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen tulisi olla oikeudellisen yhteistyön peruskivenä sekä yksityisoikeudellisissa että rikosasioissa. Harkittavana oleva ehdotus kuuluu rikostuomioita koskevasta tietojenvaihdosta ja tuomioiden vaikutuksesta Euroopan unionin alueella laaditun valkoisen kirjan soveltamisalaan. Kyseisessä valkoisessa kirjassa asetetaan Euroopan unionin toimille seuraavat kaksi tavoitetta: parantaa tiedonkulkua ja varmistaa, että tiedot voivat vaikuttaa myös tuomion antaneen jäsenvaltion ulkopuolella, erityisesti uusien rikosten ehkäisemiseksi.

Vielä ollaan kaukana tilanteesta, jossa oikeusprosessia, todisteita ja asiasisältöjä käsitellään suunnilleen samalla tavalla Euroopan unionin kaikissa jäsenvaltioissa. Kansallisten oikeusjärjestelmien nykyisistä eroista huolimatta tuomioiden vastavuoroiseen tunnustamiseen jäsenvaltioiden välillä on kuitenkin kiinnitettävä mahdollisimman paljon huomiota. Tällä on tietenkin vaikutusta silloin, kun säädetään tietojen kirjaamisesta ja vaihtamisesta, joka liittyy läheisesti asiaan. Tämän vuoksi esittelijä katsoo, että tämän puitepäätöksen tulisi astua voimaan, kun tehdään vastaava päätös, jolla säädellään tuomioita koskevien tietojen kirjaamista ja vaihtamista Euroopan unionin alueella.

Tämä ehdotus liittyy läheisesti ehdotukseen neuvoston puitepäätökseksi rikosrekisteritietojen vaihdon järjestämisestä ja sisällöstä jäsenvaltioiden välillä (KOM(2005)690). Tämän ehdotuksen tarkoituksen on siten määritellä tilanteet, joissa toisessa jäsenvaltiossa annetut tuomiot voidaan tai saadaan ottaa huomioon samaa henkilöä vastaan eri tosiseikkojen perusteella käynnistetyssä uudessa rikosprosessissa. Huomioon ottaminen perustuu ns. assimilaatioperiaatteeseen.

Esittelijä katsoo, että ”tuomion” määritelmän kohdassa käytetty ilmaisu ”saattaa rikosasiassa toimivaltaisen tuomioistuimen tutkittavaksi” ei näytä vastaavan jäsenvaltioiden oikeusjärjestelmiä ja voi aiheuttaa sekaannusta. Lisäksi esittelijän mielestä hallinnollisoikeudelliset päätökset tulisi jättää tämän yhteistyöjärjestelmän luomisen ensimmäisien vaiheiden ulkopuolelle, koska niiden mukanaolo ei ole välttämätöntä.

3, 4, ja 5 artiklan osalta esittelijä kannattaa yksinkertaisen assimilaatioperiaatteen ja tiettyjen yhdenmukaistamisen osatekijöiden yhdistelmää. Tämän vuoksi esittelijä ehdottaa, että 3 artiklan 1 kohdan sanamuotoa muutetaan siten, että siinä todetaan selvästi kansallisen lain olevan ainoa peruste päätettäessä, missä määrin toisissa valtioissa annettuihin aiempiin tuomioihin liitetään oikeusvaikutukset. Peruseriaatteita, kuten *ne bis in idem* -periaatetta, syyteoikeuden vanhentumista, armahduksia sekä tuomiota koskevien tietojen poistamista kansallisesta rikosrekisteristä, tulisi kuitenkin noudattaa koko Euroopan unionin alueella, minkä vuoksi 4 artikla tulisi säilyttää. Lisäksi tulisi selvästi todeta, että jäsenvaltiossa käynnissä olevassa rikosprosessissa ei saa ottaa huomioon toisissa valtioissa sellaisista teoista annettuja tuomioita, jotka eivät ole rangaistavia kyseisessä jäsenvaltiossa.

Lisäksi esittelijä katsoo, että 6 artiklan määräykset sopivat paremmin ehdotukseen neuvoston puitepäätökseksi rikosrekisteritietojen vaihdon järjestämisestä ja sisällöstä jäsenvaltioiden välillä (KOM(2005)690).

Esittelijän mielestä 7 artiklaan ehdotettua sanamuotoa tulisi muuttaa, koska kansainvälisen oikeuden mukaan ei ole mahdollista, että yleissopimuksen allekirjoittajat muuttavat tai korvaavat sen artikloita yksipuolisesti. Teksti, jolla 7 artikla esitetään korvattavaksi, noudattaa paremmin kansainvälistä oikeutta.